

Nr 251.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till fort-
löpande konjunkturundersökningar; given Stockholms
slott den 5 mars 1937.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Ernst Wigforss.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans
Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å
Stockholms slott den 5 mars 1937.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anför:

I riksstaten för löpande budgetår har under sjunde huvudtiteln anvisats ett reservationsanslag av 60,000 kronor till fortlöpande konjunkturundersökningar. Motsvarande anslag har i årets statsverksproposition upptagits med ett beräknat belopp av 100,000 kronor. Jag anhåller att nu få förelägga Kungl. Maj:t slutligt förslag till anslagsäskande för ifrågavarande ändamål för nästföljande budgetår.

Sedan 1936 års riksdag bifallit ett av Kungl. Maj:t i proposition nr 215 framlagt förslag om anslag till fortlöpande konjunkturundersökningar, har Kungl. Maj:t den 12 juni 1936 anbefallt socialstyrelsen, statistiska centralbyrån och kommerskollegium att utse vardera en representant i en nämnd för berörda undersökningsarbeten samt hemställt till fullmäktige i riksbanken att utse en representant för banken i sagda nämnd.

Till följd härav hava till ledamöter utsetts cheferna för nämnda ämbetsverk eller, vid förhinder för verkschef, den byråchef i verket som verkschefen därtill utser. För riksbanken har till ledamot av nämnden utsetts riksbankschefen.

Genom beslut den 16 oktober 1936 har Kungl. Maj:t därefter uppdragit åt nämnden att verkställa fortsatt utredning rörande formerna för konjunkturinstitutets verksamhet samt utarbeta och till Kungl. Maj:t avgiva förslag till arbetsordning för institutet. För tiden för fullgörandet av berörda uppdrag har Kungl. Maj:t tillika till adjungerade ledamöter i nämnden förordnat representanter för olika av institutets arbete berörda institutioner och intressegrupper samt för ekonomisk forskning.

Nämnden har nu i skrivelse den 3 mars 1937 inkommit med utlåtande i ärendet av följande innehåll.

I. Konjunkturinstitutets arbetsuppgifter.

Frågan om inrättande av ett organ för konjunkturundersökningar väcktes av arbetslöshetsutredningen i dess den 30 november 1934 avgivna slutbetänkande. Enligt kommittén skulle detta organ hava till uppgift att till de statliga och kommunala myndigheternas tjänst följa den ekonomiska och sociala utvecklingen samt att till ledning för ekonomiskt-politiska avgöranden göra den mera ingående, fortlöpande materialbehandling som kunde visa sig behövlig. Som ett första led i utredningsorganets uppdrag syntes man, enligt kommittén, få tänka sig, att det på begäran av exempelvis cheferna för vissa departement, bankofullmäktige, riksgäldsfullmäktige, förlikningsmän i arbetstvister o. s. v. skulle göra de materialsammanställningar och undersökningar som påkallades. Därjämte skulle utredningsorganets uppdrag eventuellt även få tänkas omfatta en fortlöpande analys av den ekonomiska utvecklingen och i övrigt sådant självständigt forskningsarbete, som prövades nödvändigt för fullgörande av begärda undersökningar. Detta forskningsarbete skulle i allt väsentligt inriktas på uppgifter av central betydelse för bedömandet av den ekonomiska politikens förutsättningar och verkningar.

Även de av chefen för finansdepartementet tillkallade sakkunniga för vissa utredningar rörande Sveriges ekonomiska läge berörde i en den 18 december 1935 avlämnad promemoria frågan om tillskapandet av ett permanent organ för vissa ekonomiska utredningar och påpekade därvid en rad spörsmål av betydelse för den ekonomiska politikens utformning på längre sikt, vilka enligt de sakkunnigas mening syntes kräva ett mera fortlöpande utredningsarbete.

I propositionen till 1936 års riksdag om anvisande av anslag till fortlöpande konjunkturundersökningar anförde föredragande departementschefen, bland annat, att behovet av utredningar i skilda ekonomiska frågor rörande den ekonomiska utvecklingen överhuvud inom statsförvaltningen kommit att framstå som allt mera trängande. En aktuell och ingående kunskap om konjunkturläget, som, om den än icke berättigade till prognoser, likväl beredde de för den ekonomiska politiken ansvariga tillfälle att bilda sig en uppfattning om de olika utvecklingsmöjligheter varmed man hade att räkna, vore givetvis av stor vikt vid alla strävanden att mildra konjunkturväxlingarnas styrka. Men även till stöd för allmänna näringspolitiska åtgärder utan konjunkturrell inriktning vore det värdefullt att äga tillgång till en allmän översikt över de ekonomiska utvecklingstendenserna, grundad på undersökningar, vid vilka av olika institutioner insamlat statistiskt material utnyttjades. Behov föreläge av en organisation, som gäve tillgång till en sammanfattande, vetenskapligt grundad bearbetning av materialet.

Det antyddes även av departementschefen, att en dylik organisation skulle kunna komma att fylla en uppgift jämväl med avseende å sådana ekonomiska utredningar, som uppdragas åt särskilda kommittéer och sakkunniga eller åt de statistiska verken. Ett organ för samarbete mellan dessa verk och med överblick över tillgängligt material och pågående undersökningar syntes kunna biträda vid planläggning av dylika utredningar och bidra till en rationalisering av ett ofta splittrat och därigenom fördyrat utredningsarbete.

Vid övervägande av frågan om institutets arbetsuppgifter hava vi funnit oss böra, i anslutning till den ståndpunkt departementschefen intagit i propositionen, förorda, att institutets verksamhet i första hand begränsas till fortlöpande undersökningar rörande den ekonomiska utvecklingen. Dessa undersökningar skola avse att klarlägga de faktorer, som äro verksamma i konjunkturförloppet, samt att belysa utvecklingstendenserna på kort och lång sikt. Vi vilja därvid erinra om det nära samband, som råder mellan ovan antydda konjunktur- och trendundersökningar, enär det för ett bedömande av konjunkturutvecklingen är nödvändigt, att tendenserna på lång sikt likaväl som de strukturella förändringarna klarläggas.

Vad angår den förut diskuterade frågan om institutets möjligheter att i vissa frågor av ekonomisk-statistisk natur biträda kommittéer och sakkunniga samt att på uppdrag av statliga myndigheter verkställa vissa specialutredningar vilja vi i anslutning till departementschefens nyss åberopade yttrande framhålla, att i den mån institutets arbete utvecklas, förutsättningar torde skapas för en utvidgning av dess verksamhetsområde till att omfatta jämväl berörda uppgifter. Sannolikheten talar för att institutets fortlöpande utredningsverksamhet i praktiken på ett naturligt sätt framgent skall kunna utbyggas med ifrågakvarande rådgivande verksamhet såväl som med smärre specialutredningar. För närvarande saknas emellertid anledning att gå närmare in på frågan, huru denna institutets verksamhet skall organiseras.

Konjunkturundersökningar.

Det material, varav institutet är i behov för konjunkturundersökningarna, torde i huvudsak kunna erhållas från de statistiska verken eller andra statliga verk och inrättningar. Det torde även få förutsättas, att institutet genom tillmötesgående från kommunala och privata institutioner samt enskilda företag kan få tillfälle att utnyttja av dem insamlat material. En av institutets första arbetsuppgifter lärer bliva att, i samråd med vederbörande, verkställa en inventering av det statistiska material som finnes att tillgå i olika verk och institutioner. För att exemplifiera arten av ifrågavarande material har av sekreterarna utarbetats nedanstående redogörelse, vilken dock ej gör anspråk på fullständighet.

Produktionen. Industriförbundet utarbetar och publicerar månatligen en index för den totala industriella produktionen jämte indices för vissa viktigare industrigrenar. Förbundet har ifrågasatt en uppdelning av materialet efter vissa konjunkturteoretiska synpunkter men har ansett det lämpligast att låta en dylik bearbetning anstå tills ett blivande konjunkturforskningsinstitut fått tillfälle att uttala sin mening i principfrågan. Produktionsindex kompletteras av vissa kvantitetsuppgifter för tillverkningen inom järnindustrien samt för produktionen av elektrisk energi. Det torde vara möjligt att erhålla liknande uppgifter även från vissa andra industrier.

För byggnadsindustrien begränsa sig uppgifterna till socialstyrelsens kvartals- och årsstatistik över byggnadsverksamheten för bostadsändamål samt till styrelsens årsstatistik över kommersiell och industriell byggnadsverksamhet. I denna ingå dock ej några värdeuppgifter.

Vad jordbruket beträffar har bristen på statistik rörande den ur konjunktursynpunkt viktiga animaliska produktionen varit kännbar. Med utnyttjande av de uppgifter, som inflyta från de i samband med den statliga regleringen på ifrågavarande område bildade riksorganisationerna, bör denna lucka kunna fyllas. En bearbetning av detta material har redan påbörjats inom lantbruksstyrelsen. Vissa principfrågor i berörda avseende torde dock lämpligen böra lösas under institutets medverkan.

Ovannämnda statistiska uppgifter rörande produktionen, vilka inflyta månads- eller kvartalsvis, kompletteras av industri- och jordbruksstatistikens årssiffror.

Statistiska uppgifter över industriens orderstock och lager saknas, och möjligheten att åstadkomma en dylik statistik kan ej nu bedömas. Det torde emellertid vara möjligt att i viss utsträckning erhålla uppgifter, vilka kunna giva stöd för omdömen rörande förändringarna i antydda avseenden.

Handelsomsättning o. d. Vissa uppgifter rörande handelsomsättningen med utlandet sammanställas månadsvis av kommerskollegium. Dessa uppgifter avse kvantiteten — i vissa fall värdet — av de viktigare varorna samt värdet av den totala importen och exporten med fördelning på varugrupper. Dessutom föreligga månatligen värdeuppgifter rörande totala utrikeshandeln med fördelning på samtliga länder samt med uppdelning på vissa viktigare varugrupper och länder. Vidare kunna månatliga uppgifter erhållas rörande den utrikes sjöfarten. Kommerskollegii årsstatistik över utrikes handel och sjöfart lämnar fullständigare uppgifter i här berörda avseenden.

Det material som föreligger angående den inrikes handelsomsättningen torde, bortsett från kontrollstyrelsens försäljningsstatistik rörande spritdrycker och tobaksmonopolets rörande tobaksvaror, huvudsakligen insamlas av pri-

vata institutioner (t. ex. Affärsekonomiska forskningsinstitutet och Kooperativa förbundet). För en komplettering av detta material är ett samarbete med dylika institutioner och med privata företag nödvändigt. Vidare torde statistik från järnväg, post och telegraf kunna utnyttjas för detta ändamål. Av särskild betydelse i detta sammanhang är järnvägarnas statistik över godstrafiken.

Arbetsmarknad och löner. Förutom årlig arbetsmarknads- och lönestatistik utarbetas inom socialstyrelsen på grundval av uppgifter från företagare huvudsakligen inom de industriella näringsgrenarna kvartalsredogörelser för arbetstillgång (s. k. konjunktursiffror), antal anställda arbetare (sysselsättningsindex) samt utbetalda lönesummor (löneindex), vartill komma periodiskt införskaffade uppgifter om utgjorda arbetstimmar. Nämda data kompletteras genom socialstyrelsens månatliga uppgifter rörande omsättningen vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna samt om antalet arbetslösa inom fackföreningarna, varjämte statens arbetslöshetskommission varje månad rapporterar antalet hjälpsökande arbetslösa.

Priser. Prisstatistiska uppgifter insamlas av kommerskollegium och socialstyrelsen för indexberäkningar, vilka avse partipriser, resp. detaljpriser (livsmedel, bränsle och lyse) och levnadskostnader. En partiprisindex utarbetas även av professor G. Silverstolpe och publiceras i *Finanstidningen*. På basis av socialstyrelsens material samt vissa direkt av banken insamlade uppgifter utarbetar riksbanken ävenledes en levnadskostnadsindex. Svenska Handelsbanken utarbetar och publicerar i tidskriften *Index* bl. a. import- och exportprisindices. I detta sammanhang må nämnas, att kommerskollegium för närvarande förbereder en utbyggnad och revision av sin partiprisindex.

Valuta-, penning- och kapitalmarknad. I bankinspektionens, bankföreningens och riksbankens statistik finnas uppgifter att tillgå, som belysa den inhemska penningmarknadens förändringar samt betalningsförhållandena till utlandet. Dessa uppgifter kompletteras av kommerskollegii årliga beräkningar av betalningsbalansen. Tillgängliga uppgifter rörande kapitalmarknaden omfatta affärs- och sparbankernas in- och utlåning (den officiella bank- och sparbanksstatistiken), emissioner och amorteringar av obligationer (bankföreningens statistik) samt omsättningen och kursrörelserna på fondbörsen.

Finansväsen. Statistiska centralbyrån utger en årlig statistik över skattetryckningarna. Inom riksräkenskapsverket verkställs månatlig redovisning av inkomstillflödet å riksstatens inkomstitlar, och av samma ämbetsverk publiceras årligen sammanställningar av statens inkomster och utgifter.

Vid en fortlöpande analys av konjunkturförloppet måste man utgå från frågeställningar, vilka äro grundade på konjunkturteoretiska överväganden. Detta krav innebär ej, att man på förhand skall binda sig för en bestämd kombination av vissa ur konjunktursynpunkt relevanta ekonomiska data. Under olika konjunkturfaser ändras utgångspunkterna för analysen, och man måste därför vara oförhindrad att även ändra frågeställningarna med växlingarna i konjunkturläget. I en dylik analys är användbarheten av indexserier begränsad. Detta gäller särskilt konjunktur- och affärsindices, vilka utgöra en kombination av indices för sådana ekonomiska data, som visa ett likartat förlopp under en konjunkturykel. Dylika indexserier ha nämligen i regel endast symptomatisk karaktär och lämna ej det statistiska underlaget för en analys av orsakssammanhangen. Konjunkturläget torde bättre kunna

bedömas genom ett studium av exempelvis de relativa priserna, förskjutningarna i produktionsvolymen på olika områden eller spänningen mellan olika slag av räntesatser.

Det torde utan vidare vara klart att materialbehandlingsens första och viktigaste uppgift är att klarlägga förlopp och orsakssammanhang samt att bedöma tendensernas riktning och styrka inom skilda områden. Därefter skola resultaten av analysen sammanföras och kombineras i syfte att så vitt möjligt giva en helhetsbild av konjunkturläget genom att belysa de relativa förskjutningarna och spänningsförhållandena mellan den ekonomiska verksamhetens olika grenar.

Som ett led i konjunkturanalysen ingår ett studium av hur konjunkturvägarna under rådande förhållanden sprida sig på den inhemska marknaden. En faktor av betydelse för konjunkturspridningen äro förändringar i utlandets efterfrågan. Förskjutningar inom utrikeshandeln samt i kapitalrörelsernas riktning och karaktär äro jämväl symtomatiska för den inhemska konjunkturutvecklingen. Det är därför nödvändigt att den internationella konjunkturutvecklingen med stor uppmärksamhet följes, särskilt med hänsyn till Sveriges ställning i densamma, samt att förbindelserna med de utländska marknaderna studeras. Detta innebär ej, att det utländska materialet skall underkastas en bearbetning motsvarande den som verkställles för Sveriges vidkommande. Rapporter från utländska konjunkturinstitut och andra institutioner samt ekonomiska tidskrifter torde lämna tillräckligt material för ett bedömande av den internationella konjunkturutvecklingen.

Uppmärksamhet måste också ägnas åt de konjunkturrella inkomstförändringarnas återverkan på konsumenternas efterfrågan. En uppgift för institutet blir därför att undersöka möjligheterna att statistiskt belysa denna företeelse, så att ett underlag erhålles för ett bedömande av de konjunkturrella förändringarna i konsumtionen. Som ett led i denna analys ingår en undersökning av hur importens omfattning och sammansättning påverkas av förändringar i inkomsterna.

Den viktigaste uppgiften för studiet av konjunkturförloppet blir dock att belysa utvecklingen av investeringsverksamheten, varmed i detta sammanhang avses den reala kapitalbildningen. Denna kan uppträda såsom en primär faktor vid konjunkturuomslag och ge impulser till en expansion eller kontraktion av den ekonomiska verksamheten. Den kan också vara en sekundär företeelse, orsakad av t. ex. en exportexpansion, och är då av intresse även såsom symtom på förändringar i det allmänna konjunkturläget. Institutet måste därför eftersträva att på detta område erhålla tillgång till det statistiska material, som erfordras för ett bedömande av den reala kapitalbildningens karaktär och omfattning. Häri bör ingå material för belysning icke endast av redan verkställda investeringar utan även av företagens investeringsplaner, exempelvis i form av uppgifter rörande byggnadskontrakt, orderstocken inom speciellt järn- och stål- samt maskinindustrierna och dylikt.

Trendundersökningar.

Kännedomen om de trendmässiga förändringarna är en viktig förutsättning för konjunkturanalysen. Undersökningar rörande utvecklingen och tendenserna på lång sikt torde även ha ett självständigt praktiskt intresse, vilket framhållits av bland annat sakkunniga för vissa utredningar rörande Sveriges ekonomiska läge i deras ovan nämnda promemoria av den 18 december 1935, där även vissa spörsmål angivits, som enligt de sakkunnigas åsikt borde särskilt beaktas i detta sammanhang.

Av de i promemorian ifrågasatta utredningarna synes oss undersökningen rörande konsumtionsutvecklingen ha särskild betydelse för konjunkturundersökningarna på grund av dennas nära samband med de konjunkturmässiga förändringarna i inkomsterna och dessas återverkningar på konsumenternas efterfrågan.

I detta sammanhang finnes anledning att överväga möjligheten att genom institutets försorg fullfölja de av Stockholms högskolas socialvetenskapliga institut upplagda beräkningarna av nationalinkomsten. Om så befinnes böra ske, är det av vikt att beräkningarna utföras på sådant sätt att resultaten bli snabbare tillgängliga än som är möjligt med den vid nämnda undersökningar tillämpade metoden. En preliminär uppskattning, som ej gör anspråk på fullständighet utan tar sikte på fluktuationerna i inkomsten, synes lämplig. Till kontroll av denna kan en fullständigare uppskattning av den totala nationalinkomsten företagas med vissa års mellanrum, exempelvis vart femte år.

Bland hithörande problem, som lämpligen kunna upptagas till utredning, må även nämnas frågan om en undersökning av det monetära sparandets omfattning och karaktär.

En undersökning, som föreslagits av sakkunniga för vissa utredningar rörande Sveriges ekonomiska läge och som i viss utsträckning torde kunna erbjuda en lämplig arbetsuppgift för institutet, är en utredning av tendenserna i fråga om produktionens lokalisering.

Vid ett bedömande av den konjunkturrella och — framför allt — den trendmässiga utvecklingen måste hänsyn tagas till befolkningsutvecklingen i avseende på såväl befolkningens antal som dess sammansättning, varför även detta ämne bör bli föremål för uppmärksamhet från institutets sida.

Då i de utlåtanden som avgivits av de statistiska verken med anledning av en inom departementet upprättad promemoria i ärendet farhågor uttryckts för vissa svårigheter i fråga om dels arbetsuppgifternas avgränsning mellan verken å ena sidan och institutet å andra sidan, dels utyttjandet av inom dessa verk insamlat och bearbetat material, torde följande synpunkter böra beaktas.

Vad avgränsningen av arbetsuppgifterna beträffar, vilja vi i detta sammanhang endast uttala vår anslutning till den i departementspromemorian intagna ståndpunkten, att institutets verksamhet icke bör medföra någon

rubbnings i det hittillsvarande arbetet inom statsförvaltningen utan endast i vissa avseenden bör komplettera detta.

I fråga om materialanskaffningen bör institutet huvudsakligen anlita de statistiska verken och andra materialinsamlade institutioner. Den allmänna regeln torde kunna uppställas, att de statliga verken och institutionerna på begäran skola tillhandahålla institutet det för dess arbete behövlige statistiska materialet, i den mån dylikt material finnes tillgängligt. Vid tillämpningen av denna regel måste självfallet hänsyn tagas till att verkens arbete och formerna för dettas bedrivande icke få förryckas.

I det ovannämnda av arbetslöshetsutredningen framlagda förslaget till organisation av den ekonomiska utredningsverksamheten sattes önskvärdheten av en omfattande publiceringsverksamhet ifråga. Det betydelsefulla syntes kommittén vara, att en fortlöpande konjunkturanalys gjordes till det allmännas tjänst, icke att resultaten av denna publicerades. I ett flertal yttranden av ämbetsverk och enskilda organisationer angående arbetslöshetsutredningens förslag förordades emellertid, delvis under åberopande av svensk förvaltningspraxis, att dylik publicering måtte ske framför allt på grund av behovet av offentlig diskussion och kritik i föreliggande fall.

Till den sistnämnda uppfattningen ansluta vi oss i princip. Det synes nämligen böra fastslås, att offentliggörandet av institutets arbetsresultat skall gälla såsom en allmän regel. Beträffande arten av institutets publikationer är i huvudsak intet att erinra mot den i departementspromemorian föreslagna anordningen, att resultaten av inom institutet utförda undersökningar skola framläggas dels i en periodisk konjunkturöversikt, dels i en skriftserie med monografier behandlande specialfrågor. I monografierna skulle offentliggöras resultaten av trendundersökningarna och av mera omfattande specialutredningar, verkställda i samband med konjunkturanalysen.

II. Konjunkturinstitutets organisation.

I den i ärendet avgivna propositionen uttalade sig departementschefen, i huvudsaklig anslutning till det förslag som framlagts i den inom departementet upprättade promemorian, för att utredningsverksamheten skulle anförtros åt vetenskapligt skolad arbetskraft, som skulle utföra undersökningar i samma relativt fria former som kommittéer eller särskilda sakkunnigberedningar. Den nödvändiga kontakten med de statistiska verken, riksbanken samt enskilda näringsorganisationer kunde erhållas genom den i promemorian föreslagna anordningen, enligt vilken utredningsmännen skulle samarbeta med och stå under inseeende av en nämnd med representanter för nyssnämnda verk och organisationer. Nämndens inflytande borde bidra till att trygga undersökningarnas objektivitet, samtidigt som den föreslagna organisationsformen erbjöde garantier för verksamhetens självständighet.

Av vad som anföres i den i propositionen omnämnda departementspromemorian såväl som i departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet rörande institutets organisation torde framgå, att institutet vore avsett att drivas i möjligast fria former och att organisationens detaljer så småningom borde växa fram ur en försöksvis anordnad verksamhet.

Med hänsyn härtill synes det icke lämpligt att redan nu fastställa en detaljerad arbetsordning, som kunde komma att allt för mycket binda den blivande nämnden i dess arbete. Det oss lämnade uppdraget att uppgöra förslag till arbetsordning för institutet hava vi därför ansett innebära att genom angivande av vissa riktlinjer för organisationen av ifrågavarande försöksverksamhet söka uppdraga en ram, inom vilken institutets verksamhet lämpligen skulle kunna bedrivas, till dess erfarenhet vunnits om arbetsuppgifternas art och omfattning.

Med hänsyn till omfattningen av institutets verksamhet och förvaltningen av därtill anslagna medel vilja vi förorda, att den nämnd, som skall stå i spetsen för institutet, erhåller ställning av en ansvarig styrelse. Därjämte bör den tjäna som förbindelselänk mellan å ena sidan institutet och å andra sidan de statistiska verken, övriga myndigheter och det privata näringslivet. Den förra uppgiften kräver ett begränsat antal ledamöter, medan den andra fordrar en vidsträckt representation. Båda dessa önskemål synas kunna tillgodoses, om nämnden begränsas till ett mindre antal, förslagsvis fem, ordinarie ledamöter, och möjlighet beredes att därutöver såsom adjungerade ledamöter tillkalla representanter för skilda intressen. Med »nämnden» avses i det följande nyssnämnda fem ordinarie ledamöter.

Rörande nämndens sammansättning få vi hänvisa till att Kungl. Maj:t genom beslut av den 12 juni 1936 redan genomfört den föreslagna ordningen med representanter utsedda av de tre statistiska verken och riksbanken som ledamöter av nämnden. Det synes oss lämpligt med ytterligare en ordinarie ledamot, förordnad av Kungl. Maj:t. En av nämndens ledamöter förordnas av Kungl. Maj:t att vara ordförande. Alla förordnanden böra ske tillsvidare. Nämnden bör äga att utse en av ledamöterna att vid förfall för ordföranden utöva ordförandeskapet.

Som adjungerade ledamöter torde böra tillkallas ett begränsat antal representanter för olika intresseområden samt för nationalekonomisk och statistisk forskning. Dessa ledamöter böra förordnas av Kungl. Maj:t. De adjungerade ledamöternas uppgift skulle vara att underlätta institutets kontakt med näringslivet m. m. samt att tillföra nämnden sakkunskap på skilda områden. De böra inkallas till nämndens sammanträden vid behandling av frågor, som beröra deras intresseområden, eller eljest i den mån nämnden finner lämpligt. Nämnden bör även äga rätt att inkalla utomstående experter för överläggning.

Nämnden synes, som förut nämnts, böra fungera som institutets styrelse. I föreliggande fall torde detta innebära, att den utöver fullgörandet av de administrativa uppgifter, som normalt tillfalla styrelsen för ett verk eller en institution, skall vara den instans, vilken i samråd med de hos institutet anställda sakkunniga skall i stora drag planlägga institutets fortlöpande arbeten. Det bör vidare tillkomma nämnden att, inom ramen av till disposition stående medel, besluta om igångsättande av trendundersökningar och övriga specialutredningar. Nämnden skall vidare följa arbetets allmänna gång inom institutet och tillse, att verksamheten bedrivs i enlighet med uppgjorda arbets-

planer. Vidare bör det ankomma på nämnden att avgöra, huruvida och i vad mån av institutet utförda utredningar skola publiceras. Detta innebär givetvis icke, att nämnden skall bära ansvaret för den vetenskapliga behandlingen av materialet eller för de slutsatser, som dragas härur, ty detta ansvar måste, liksom fallet är med exempelvis signerade bilagor till kommittébetänkanden, åvila författarna personligen.

I departementspromemorian har antytts, att det administrativa ansvaret för nämndens och de sakkunnigas verksamhet borde åvila den av Kungl. Maj:t tillsatta ordföranden i nämnden samt en av nämndens ledamöter, vilken skulle förordnas som »rådgivande» ledamot. Detta synes innebära, att den senare skulle mera i detalj följa arbetet och vara föredragande i nämnden. Alternativt antydes i promemorian, att ifrågavarande uppgifter skulle kunna överlåtas på en av de sakkunniga såsom föredragande i nämnden, varvid behovet av en rådgivande ledamot skulle bortfalla. Det förefaller, som om det vore lämpligast att åtminstone tills vidare hålla valet mellan dessa båda alternativ öppet. Vid avgörandet torde hänsyn få tagas till de möjligheter som erbjuda sig att förvärva för de olika uppgifterna lämplig personal. Vi vilja dock framhålla, att det förslag rörande nämndens sammansättning som vi i det föregående framlagt förutsätter, att även om en av de sakkunniga skulle utses att tjänstgöra såsom föredragande i nämnden, varmed skulle följande ställning såsom föreståndare för institutet, denne icke erhåller ställning såsom ledamot av nämnden.

Vad beträffar institutets personal, torde, såsom av departementschefen framhållits, delade meningar ej råda om, att utredningsverksamheten bör anförtros åt vetenskapligt skolad arbetskraft, d. v. s. åt sakkunniga, med i regel akademisk lärarkompetens, vilka böra förordnas av Kungl. Maj:t. Antalet sakkunniga torde tillsvidare kunna begränsas till två.

De sakkunnigas medhjälpare böra utgöras av assistenter och amanuenser. De fordringar, som i de särskilda fallen komma att ställas på dessa, torde bliva växlande, varför det knappast torde vara behövt eller ens lämpligt att för dem uppställa bestämda formella kompetensvillkor. Det synes dock önskvärt, att åtminstone en av dem avlagt filosofie licentiatexamen i statistik eller därmed jämförligt prov på teoretiska kunskaper i detta ämne. Assistenterna och amanuenser, vilkas antal ej torde behöva på förhand fixeras, böra utses av nämnden, vilken även bör äga anställa räkne- och skrivbiträden i den omfattning arbetet kräver.

Rörande de sakkunnigas och den övriga vetenskapligt kvalificerade personalens anställningsförhållanden dela vi den uppfattning, som kommit till uttryck i departementspromemorian, att en viss grad av rörlighet är nödvändig på grund av arbetets speciella art och dess krav på ständig och hög effektivitet hos den ledande personalen. Ehuru åtskilliga betänkligheter framförts mot förordnande på korta, begränsade tidsperioder, vilja vi, såvitt angår de sakkunniga, förorda en anställningsform, som i huvudsak ansluter sig till en dylik ordning. De sakkunniga böra enligt vår mening anställas för en period av intill fyra år med möjlighet till successiv förlängning på ytterligare

högst sex år och med en ömsesidig uppsägningstid av sex månader. Assistenten och amanuenser böra anställas tillsvidare.

I fråga om arvodena till de sakkunniga samt assistenterna och amanuenserna torde det vara lämpligt att lämna möjligheten öppen för variationer inom vissa gränser. Vid lönesättningen bör hänsyn tagas till arbetets art och de möjligheter detta erbjuder såväl till speciminering för akademiska lärarebefattningar som till meritering för vissa administrativa tjänster. Vad de sakkunniga beträffar synas arvodesbeloppen böra utgå med av Kungl. Maj:t fastställt belopp mellan 6,000 och 10,000 kr. per år. I anslutning härtill torde assistenternas och amanuensernas arvoden kunna variera mellan 3,000 och 6,000 kr. allt efter vederbörandes kvalifikationer samt arbetets art och omfattning. I fråga om räkne- och skrivbiträdena torde anställningsvillkoren få fastställas i överensstämmelse med de villkor, som äro gällande för motsvarande befattningar i statens ämbetsverk. Hänsyn bör emellertid därvid tagas till att arbetet för kanslipersonalen i stor utsträckning blir av krävande natur.

Beträffande slutligen de ersättningar, som böra bestämmas för nämndens ledamöter, har i departementspromemorian räknats med att till ordföranden skulle utgå ett årsarvode och till ledamöterna dagarvode i enlighet med de i kommittékungörelsen meddelade grunderna. Då man torde få räkna med att vissa fortlöpande administrativa uppgifter komma att falla på nämndens ordförande, finna även vi skäl kunna anföras för att ersättningen till ordföranden utgår i form av årsarvode med visst av Kungl. Maj:t bestämt belopp. Till de övriga ordinarie ledamöterna av nämnden liksom till de adjungerade ledamöterna synes ersättningen lämpligen kunna bestämmas att utgå antingen enligt de grunder som innefattas i kommittékungörelsen eller ock med ett av Kungl. Maj:t fastställt särskilt arvodesbelopp för sammanträdesdag.

Till den som i enlighet med vad här ovan föreslagits förordnas att vara föredragande i nämnden bör utgå ett årsarvode av förslagsvis 3,000 kronor.

Innan någon erfarenhet vunnits rörande den nya organisationen och den tid som kräves för att igångsätta de planerade utredningsarbetena, är det givetvis förenat med svårigheter att uppgöra beräkningar rörande kostnaderna för institutets verksamhet. Med ledning av det förut anförda har emellertid uppgjorts följande preliminära kalkyl för de kostnader institutet kan antagas komma att draga under det första året av dess verksamhet:

Nämnden: ordförande och övriga ledamöter, arvoden	kronor	5,000
» föredragande, arvode	»	3,000
2 sakkunniga, arvoden	»	18,000
1 assistent, arvode	»	6,000
2 amanuenser, arvoden	»	6,000
4 räkne- och skrivbiträden, löner, inkl. dyrtidstillägg	»	12,000
Publikationstryck	»	6,000
Inventarier och litteratur (delvis engångskostnader)	»	15,000
Expenser m. m.	»	7,000

Summa kronor 78,000.

Departements-
chefen.

Den av nämnden utarbetade organisationsplanen ansluter sig till det förslag som låg till grund för propositionen till 1936 års riksdag. De modifieringar i detta förslag som av nämnden förordats synas mig i huvudsak ändamålsenliga. Jag finner det därför lämpligt, att den av nämnden framlagda planen får tjäna till ledning vid uppbyggandet av ifrågavarande utredningsverksamhet. Möjligheter till anpassning av anställningsformer och anställningsvillkor samt av personalens sammansättning efter växlande förhållanden med avseende å institutets arbetsuppgifter måste givetvis, vid en verksamhet sådan som den här ifrågavarande, i viss utsträckning hållas öppna.

Frågan om förordnande av ledamöter av nämnden, vilken nu kan upptagas till avgörande, torde jag senare få anmäla för Kungl. Maj:t, varvid jämväl spørgmålet om de föreskrifter, som böra meddelas i samband med att institutets verksamhet igångsättes, torde få upptagas till övervägande.

Den av nämnden framlagda kostnadsberäkningen för ifrågavarande undersökningsverksamhet, organiserad i enlighet med den av nämnden förordade planen, slutar å ett belopp av 78,000 kronor för helt år. Med hänsyn till att en betydande reservation kan väntas föreligga vid slutet av löpande budgetår, torde anslaget för nästföljande budgetår kunna beräknas till ett något lägre belopp, förslagsvis 50,000 kronor.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fortlöpande konjunkturundersökningar* under sjunde huvudtiteln för budgetåret 1937/1938 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 50,000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Ragnar Sundén.